

- сурсозбереження і ресурсовіддачі у будівництві / С.Л. Оліферук // Економіка пром-сті. – 2006. – № 3. – С. 176-179. – укр.
4. Сотник І.М. Комплексна система соціо-еколого-економічних показників моніторингу ресурсозбереження на підприємстві / І.М. Сотник // Вісник СумДУ. Серія Економіка. – 2007. – № 1(85). – С. 30-39.
  5. Ляшенко І.О. Управління стратегією ресурсоефективності виробничого підприємства на основі методу нечіткої логіки / І.О. Ляшенко // Сучасні підходи до управління підприємством : збірник наукових праць IV Всеукраїнської науково-практичної конференції, 11 квітня 2013 р. у двох томах: Т. 1. – К. : НТУУ «КПІ» ВПІ ВПК «Політехніка», 2013. – 266 с. – С. 122-127.
  6. Сотник І.М. Управління розвитком ринку ресурсозбереження в Україні: проблеми і перспективи / І.М. Сотник, Ю.О. Мазін // Сталій розвиток економіки: Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2011. – № 4. – С. 3-8.
  7. Драган І. В. Методологічні засади управління ресурсозбереженням як напрямку реалізації державної політики у сфері природокористування / І. В. Драган // Вісник ЖДТУ. – Серія: Економічні науки. – 2012. – № 1(59). – С. 100-102.

УДК 336:338.246

Куделя Л.В.
*аспірант кафедри аудиту і контролінгу
Луганського національного аграрного університету*

ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

Стаття присвячена формуванню концепції забезпечення економічної безпеки підприємств та основних елементів концепції економічної безпеки підприємств. У статті дана оцінка існуючих концептуальних підходів щодо управління економічною безпекою сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: економічна безпека, система економічної безпеки, концепція забезпечення економічної безпеки.

Куделя Л.В. ФОРМИРОВАНИЕ КОНЦЕПЦИИ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ

Статья посвящена формированию концепции обеспечения экономической безопасности предприятий и основных составляющих элементов концепции экономической безопасности. В статье дана оценка существующих концептуальных подходов относительно управления экономической безопасностью сельскохозяйственных предприятий.

Ключевые слова: экономическая безопасность, система экономической безопасности, концепция обеспечения экономической безопасности.

Kudelya L.V. FORMING A CONCEPT OF PROVIDING ECONOMIC SECURITY AGRICULTURAL ENTERPRISES

The article is dedicated to the formation of the concept of economic security companies and its main components. In this article is the evaluation of existing conceptual campaigns regarding the management of economic security.

Keywords: economic security, economic security system, the concept of perensu- ring economic security.

Постановка проблеми. Характерною ознакою підприємницької діяльності є наявність постійних ризиків та загроз економічного характеру. Сільському господарстві, як і іншим галузям, притаманні економічні ризики. В даний час більшість сільськогосподарських підприємств України потенційно опиняються в зоні дії широкого спектру загроз, що створили реальну економічну небезпеку існуванню їх бізнесу. Важливим етапом забезпечення економічної безпеки підприємства є складання її концепції. Процес її формування передбачає, що керівництвом підприємства має бути сформована система пріоритетних інтересів, виявлені інтереси взаємодіючих з ним суб'єктів зовнішнього середовища і вибрані такі способи та форми узгодження інтересів, щоб результати взаємодії забезпечили прибуток підприємству. Формування концепції економічної безпеки підприємств є достатньо актуальною проблемою.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На думку вітчизняних і іноземних авторів найвідоміших публікацій з проблематики безпеки, успішний захист підприємства від економічних загроз залежить від повноти реалізації принципів підходу до розв'язання цієї проблеми. Значний внесок у вирішення даної проблеми зроблено такими науковцями, як: Т. Козир, О. Мороз, В. Амитан, М. Камлик, Л. Донець і Н. Ващенко, О. Долженков і Ж. Жуковська та О. Головченко. Так, Т. Козир [9, с. 80] вважає, що концепція економічної безпеки підпри-

ємства складається з таких основних елементів: аналізу зовнішніх та внутрішніх загроз підприємству, визначення складу показників, що формують критерії економічної безпеки підприємства, а також регулювання значень таких основних показників економічної безпеки підприємства, як: трудових, матеріальних ресурсів та фінансових результатів, але не висвітлено основні принципи та інструменти забезпечення економічної безпеки підприємств. О. Мороз [5, с. 60] пропонує концептуальну модель економічної безпеки підприємств, яка ґрунтується на парадигмі опису подій, причинно-наслідкових механізмів пояснення моделі ефективності сучасного підприємства з точки зору категорії «економічна безпека», як поведінкового чинника. Автором не звернено уваги на внутрішні чинники та загрози формування концепції економічної безпеки підприємств. В. Амитан [1, с. 15] обґрунтовує концепцію економічної безпеки підприємств, як захист конфіденційної інформації та боротьби з комп'ютерними злочинами та відокремленим підрозділом службою економічної безпеки підприємств. В своїй роботі він враховує чинники впливу на економічну безпеку підприємств, принципи та інструменти економічної безпеки підприємств. М. Камлик [7, с. 143] обґрунтовує концепцію економічної безпеки підприємств як комплекс взаємопов'язаних заходів організаційно-правового характеру, що здійснюються спеціальними органами та підрозділами суб'єктами господарювання, спря-

мованих на захист життєво важливих інтересів особистості, підприємства і держави в цілому свідчення протиправних дій з боку реальних або потенційних фізичних чи юридичних осіб, що можуть привести до істотних економічних втрат та забезпечення сталого розвитку підприємства у майбутньому. Але автором не враховано комплекс заходів економічного характеру для обґрунтування концепції економічної безпеки підприємств. Л. Донець та Н.Ващенко [4, с. 110] виділяють наступні складові концепції безпеки підприємства: об'єкти та суб'єкти безпеки, механізм забезпечення та особливу роль приділяють політиці безпеки, яка включає в себе визначення мети, функцій, принципів та розроблення стратегії. Проте авторами не висвітлені чинники впливу на економічну безпеку підприємств. О. Долженков, Ж. Жуковська, О. Головченко [8, с. 34] суть концепції економічної безпеки вбачають у вивченні гарантування економічної безпеки підприємства через комплекс економічних інтересів, як життєво важливих матеріальних, інноваційно-інтелектуальних цінностей та потреб суспільства, збереження, яких гарантує прогресивний розвиток підприємницької діяльності. Авторами не враховано чинники, принципи та інструменти розвитку економічної безпеки підприємств. Наявність значної кількості наукових доробок у цьому напрямі, теоретична та науково-методична база вирішення питання економічної безпеки в умовах нестабільності зовнішнього середовища потребує постійного розвитку. На сьогодні є недостатньо вирішеними питання, спрямовані на забезпечення економічної безпеки підприємств, моделювання розробки концепції забезпечення економічної безпеки підприємства на основі аналізу структурних взаємозв'язків зовнішніх і внутрішніх загроз. У зв'язку з цим необхідне формування концептуального підходу до забезпечення економічної безпеки сільськогосподарських підприємств.

Мета статті – наведення матеріалу з формування розробки концепції забезпечення економічної безпеки сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу. Одним із найбільш значущих елементів безпеки підприємства є концепція її забезпечення. Загрози інтересам підприємства виникають в процесі їх реалізації в практичній діяльності, що і породжує необхідність захисту інтересів, а по суті – політики і стратегії захисту від цих загроз. Політика і стратегія такого захисту складають суть концепції безпеки підприємства. Концепція (в перекладі з лат. – сприйняття): 1) система поглядів на певне явище; 2) спосіб розуміння, тлумачення якихось явищ, основоположна ідея теорії, загальний її задум [3, с. 12]. Концепція безпеки сільськогосподарського підприємства – система поглядів керівництва підприємства на проблеми безпеки на різних етапах і рівнях та в різних сферах його господарської діяльності, а також визначає основні шляхи їх вирішення, принципи, напрями і етапи реалізації заходів безпеки. При розробці концепції безпеки підприємства враховуються чинне законодавство, нормативні акти і регламенти у сфері безпеки, захисту, застосування технічних засобів.

Формування концепції економічної безпеки підприємства включає наступні етапи: 1. Аналіз впливу внутрішніх і зовнішніх чинників на стан економічної безпеки підприємств. 2. Складові та засоби забезпечення і принципи економічної безпеки підприємств. 3. Оцінка поточного стану рівня забезпечення економічної безпеки підприємства. 4. Розробка комплексу заходів та інструментів щодо забезпечення економіч-

ної безпеки підприємства. 4.1. Бюджетне планування реалізації сукупності розроблених заходів щодо забезпечення економічної безпеки підприємства. 4.2. Планування рівня забезпеченості підприємства фінансовими, трудовими і матеріальними ресурсами. 4.3. Поточне планування фінансово-господарської діяльності підприємства. 4.4. Оперативна реалізація запланованих заходів щодо забезпечення економічної безпеки підприємства. 4.5. Контроль за реалізацією всіх запланованих заходів. 4.6. Коригування комплексу заходів щодо забезпечення економічної безпеки підприємства. Оскільки об'єктом гарантування економічної безпеки виступає стабільний економічний стан підприємства, що, у свою чергу, являє собою складний та багатоаспектний механізм, то ефективне гарантування його захисту повинно реалізовуватись через комплексний підхід до управління цим процесом. Комплексний підхід припускає облік в управлінні об'єктом всіх основних його аспектів, а елементи системи, що управляються, розглядаються тільки в сукупності цілісності та єдності.

Зміст концепції економічної безпеки сільськогосподарських підприємств охоплює основні складові економічної безпеки підприємств, інструменти забезпечення економічної безпеки сільськогосподарських підприємств, чинники впливу і засоби забезпечення економічної безпеки сільськогосподарських підприємств.

Мета розробки концепції економічної безпеки сільськогосподарських підприємств – формування комплексної системи економічної безпеки сільськогосподарських підприємств.

Особливостями концепції економічної безпеки сільськогосподарських підприємств є те, що: 1) концепція економічної безпеки сільськогосподарських підприємств є конструктивною, тобто відображає: початковий стан об'єкту на перетворення, якого спрямована концепція; стан об'єкту, досягнутий в результаті реалізації концепції; заходи досягнення сформульованих у концепції цілей; засоби, необхідні і достатні для досягнення поставлених цілей; джерела ресурсного забезпечення для реалізації концепції; механізм реалізації концепції, тобто способи (методи) використання виділених засобів і ресурсів; 2) є достатньо гнучкою, тобто дає можливість в її межах реагувати на зміну умов реалізації концепції і вносити корективи в реалізацію за потреби в них. Особливостями введення до логічної структури концепції таких позицій є: 1) виявлення об'єкту і предмету, визначення їх суті, місця серед множини інших; 2) чітке формулювання ролі і завдання реалізації концепції; 3) виділення умов, необхідних і достатніх для реалізації концепції та зіставлення їх з існуючими; 4) визначення заходів і шляхів реалізації, що забезпечують перетворення об'єкту реалізації концепції; 5) формулювання критеріїв успішності заходів щодо розроблення концепції [5, с. 70].

Основним змістом концепції безпечного функціонування визначено формування засад системи управління підприємством, націленої на створення умов для стабільного функціонування та на систематичне задоволення потреби підприємства у безпеці на всіх стадіях його життєвого циклу – від зародження до моменту самостійної або примусової ліквідації (банкрутства). Основні принципи функціонування системи управління в рамках концепції безпечного функціонування підприємства полягають у такому: 1. Безумовне задоволення як загальних потреб підприємства, так і його робітників. 2. Гнучкість структури економічного потенціалу, що забезпечує його стабільне функціонування у теперішньому та без-

печну діяльність у майбутньому. 3. Постійне очікування загроз, як внутрішнього так і зовнішнього характеру. 4. Здатність структури управління швидко реагувати на загрози та ефективно використовувати існуючі можливості. 5. Ефективна інформаційна забезпеченість процесів планування та використання стратегій підприємства. 6. Усвідомлення суспільством важливості створення сприятливих умов для здійснення підприємством заходів з підтримки власної економічної безпеки.

Головними загрозами, які перешкоджають забезпеченню економічної безпеки, є: різноспрямованість економічних інтересів підприємств, слабка мотивація працівників до попередження загроз і їх незацікавленість у кінцевих результатах діяльності підприємства. В цих умовах підприємство змушене пристосовуватися до зовнішнього середовища без зворотного впливу. Тому в його можливостях залишається контроль за внутрішнім механізмом функціонування, моніторингом економічних показників фінансово-господарської діяльності та прийняття ефективних управлінських рішень. У цій ситуації виникає потреба у формуванні концепції забезпечення економічної безпеки підприємств для цього на основі аналізу і синтезу існуючих наукових поглядів систематизовані основні функціональні елементи економічної безпеки підприємства, до яких відносять: фінансовий, техніко-технологічний, інтелектуальний, політико-правовий, інформаційний, правовий та соціальний.

Концепція безпеки сільськогосподарського підприємства є базою для розробки і створення системи забезпечення безпеки сільськогосподарського підприємства – сукупності сил, засобів і методів роботи по забезпеченню зовнішньої і внутрішньої безпеки з урахуванням фізичного, технічного, правового, фінансового, інформаційного, психологічного і спеціального забезпечення. Це дозволить створити атмосферу безпеки на сільськогосподарському підприємстві.

Оскільки об'єктом гарантування економічної безпеки виступає стабільний економічний стан підприємства, що, у свою чергу, являє собою складний та багатоаспектний механізм, то ефективне гарантування його захисту повинно реалізовуватися через комплексний підхід до управління цим процесом. Комплексний підхід припускає облік в управлінні об'єктом усіх основних його аспектів, а елементи системи, що управляються, розглядаються тільки в сукупності цілісності та єдності.

Розрізняють такі види концепції економічної безпеки підприємств, які формують загальну концепцію економічної безпеки сільськогосподарських підприємств. Правова концепція економічної безпеки підприємства полягає у наявності повної та надійної нормативно-правової бази, що регламентує виробничо-господарську діяльність сільськогосподарських підприємств з ефективним механізмом реалізації всіх положень, що викладені у нормативно-правових актах. Правове забезпечення підприємницької діяльності в сільському господарстві носить комплексний, системний та послідовний характер і має запобігати виникненню передумов для економічної злочинності. В цьому випадку головне місце відводиться державі в особі її уповноважених органів на всіх рівнях для прийняття необхідних нормативно-правових актів, а також безпосередньо апарату управління того чи іншого підприємства, для розробки внутрішніх наказів, інструкцій, положень тощо. Силова концепція економічної безпеки підприємств орієнтована перш за все

на протидію економічній злочинності. Її завданням є забезпечення фізичної безпеки керівників та працівників сільськогосподарського підприємства, створення ефективної системи контролю за використанням ресурсів, запобігання пошкодженню та викраденню матеріальних цінностей підприємства, несанкціонованому витоку інформації, що містить комерційну таємницю тощо. Реалізація положень цієї концепції є, передусім, прерогативою служби безпеки підприємства, яку повинен очолювати начальник з прямим підпорядкуванням керівнику підприємства. Виробничо-структурна концепція економічної безпеки сільськогосподарських підприємств націлена на використання передових технологій виробництва продукції, сучасного обладнання і техніки. Виробничо-структурна концепція включає: оптимальну галузеву структуру виробництва сільськогосподарських підприємств, що повинна формуватися, виходячи з природно-кліматичних умов, в яких розташоване конкретне господарство, та виробничих ресурсів, що є в його розпорядженні. Ринкова концепція економічної безпеки підприємств передбачає орієнтацію на пошук своєї ніші на ринку, завоювання там міцних позицій та збільшення кола своїх споживачів, шляхом розширення і оновлення асортименту продукції, якомога повнішого задоволення потреб споживачів, постійного рекламування та просування своєї продукції на ринку, налагодження ефективної системи збуту. Успішна реалізація цієї концепції неможлива без виробництва конкурентоспроможної продукції та високого рівня обслуговування.

Концепція ризиків орієнтована на мінімізацію та нівелювання цих негативних явищ, котрі можуть очікувати на підприємстві в процесі здійснення виробничо-господарської діяльності.

Суть концепції оптимального стану ресурсів сільськогосподарського підприємства полягає у ефективному та збалансованому використанні ресурсів (виробничих, фінансових, кадрових та ін.), виходячи з поставлених цілей і завдань підприємства. Вона найбільше відображає поняття економічної безпеки підприємства з позицій ресурсно-функціонального підходу, що має найбільше прихильників серед науковців.

При дослідженні економічної безпеки сільськогосподарських підприємств доцільно спиратися на останню концепцію, з одночасним частковим врахуванням окремих елементів інших вищеперелічених. Такий підхід забезпечить якомога повніше відображення поняття економічної безпеки та врахування всіх її основних складових.

Дана концепція управління економічною безпекою сільськогосподарських підприємств забезпечує спроможність підприємства забезпечити свій незалежний розвиток і достатній оборотний потенціал, захист від внутрішніх та зовнішніх загроз, здатність зберегти свій власний капітал і структуру згідно з обраною і визначеною місією. Здатність до саморозвитку і прогресу та захищеність його від зовнішніх та внутрішніх збитків та дестабілізуючих дії чинників середовища, що створюють загрозу для його нормального розвитку, стабільний фінансовий стан підприємства. Дія механізму функціонування концепції економічної безпеки підприємств покликана організаційно оформити взаємодію підприємства з суб'єктами зовнішнього середовища та включає різні види концепції економічної безпеки сільськогосподарських підприємств.

Концепції економічної безпеки сільськогосподарського підприємства також охоплює сучасний стан забезпечення економічної безпеки, об'єкти захисту і загрози безпеці, механізм забезпечення економічної

безпеки та організацію управління і контролю системи безпеки.

Результатом функціонування концепції економічної безпеки сільськогосподарського підприємства є надходження необхідних для функціонування процесу виробництва ресурсів і інформації відповідно до системи пріоритетних інтересів підприємства, мінімізації витрат на придбання ресурсів у необхідній кількості та належній якості та одержання прибутку.

Висновки та пропозиції. Отже, з вищенаведеного

можна зробити висновок, що важливе місце в процесі забезпечення безпеки підприємства посідає формування концепції забезпечення економічної безпеки підприємства. Концепція забезпечення економічної безпеки сільськогосподарських підприємств включає наступні складові: засоби та принципи забезпечення економічної безпеки підприємств, інструменти та чинники впливу на економічну безпеку підприємств, основні елементи економічної безпеки підприємств та задачі економічної безпеки підприємств.

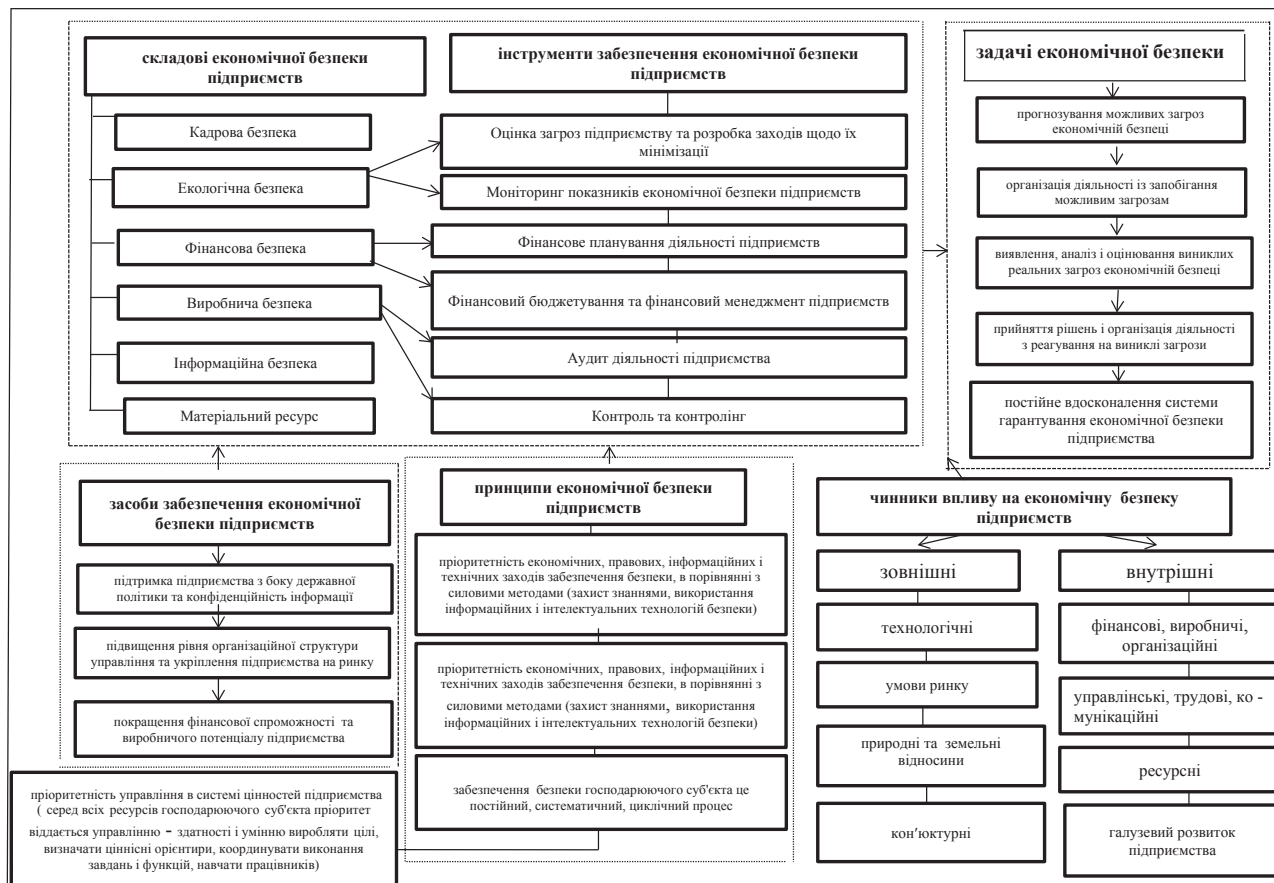

Рис. 1. Структура концепції економічної безпеки сільськогосподарського підприємства

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

- Амитан В.М. Економічна безпека: концепція й моделі / Амитан В. М. // Економічна кібернетика. – 2009. – № 3. – С. 13-20.
- Васильців Т. Г. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення : монографія / Т. Г. Васильців, Волошин В. І., Бойкевич О. Р., Каркавчук В. В. [за ред. Т.Г. Васильціва]. – Львів : Видавництво, 2012. – 386 с.
- Грунін О.А. Економічна безпека організації : [навч. посібник] / О.А. Грунін, С.О. Грунін. – Спб. : Пітер, 2002. – С. 12-13.
- Донець Л. І. Економічна безпека підприємства : навч. посібник / Л. І. Донець, Н. В. Ващенко. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 240 с.
- Єрмошенко М.М. Економічні та організаційні засади забезпечення фінансової безпеки підприємства / М.М. Єрмошенко, К.С. Горячова, А.М. Ашуев – К. : Національна академія управління, 2005. – 78 с.
- Мороз О. В. Концепція економічної безпеки сучасного підприємства: монографія / О. В. Мороз, Н. П. Карачина, А. А. Шиян. – Вінниця : ВНТУ, 2011. – 241 с.
- Камлик М.І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко- правовий аспект : навч. посіб. / М.І. Камлик. – К. : Атіка, 2005. – 432 с.
- Козаченко А. В. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения : [монография] / А. В. Козаченко, В.П. Пономарьов, А. Н. Ляшенко. – К. : Либра, 2003. – 280 с.
- Козир Т.М. Алгоритм формування концепції забезпечення економічної безпеки / Козир Т.М. // Економіка і управління. – 2009. – № 5. – С. 78-82.
- О.Ф. Долженков Особливості гарантування економічної безпеки підприємницької діяльності в ринкових умовах : моногр. / О.Ф. Долженков, Ж.О. Головченко, заг. ред. О.Ф. Долженков, Ж.О. Жуковська, О.М. Головченко. – Одеса : ОЮІХНУВС, 2007. – 208 с.